

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi

Tukiliiton oikeuksienvalvonta

- Juristit Tanja Salisma ja Saara Kokko
- Vammaispalvelujen asiantuntija Anne Saarinen
- Valtakunnallinen vaikuttamistyö

- Lakineuvonta:

puh. 040 177 3 771 ma klo 10-14, ti, ke ja to klo 12-15

lakineuvonta@tukiliitto.fi

Esityksen rakenne

- Uuden vammaispalvelulain ajankohtainen tilanne
- Asumisen tuki
- Lapsen asumisen tuki
- Esteettömän asumisen tuki
- Vaativa moniammatillinen tuki
- Lyhytaikainen huolenpito
- Työ- ja päivätoiminta
- Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lakiuudistuksen seuraavat vaiheet

- Uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.1.2025 joko 1.3.2023 hyväksytyllä soveltamisalasäännöksellä tai muutetulla soveltamisalasäännöksellä, jos eduskunta hyväksyy sitä koskevan hallituksen esityksen.
- Hallituksen esitys soveltamisalan tarkentamisesta on annettu eduskunnalle syyskuussa 2024

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_122+2024.aspx

Lain peruslähtökohtia

- **Diagnoosineutraalisuus.**
- **Ei ikärajoja** (ikäntymisrajaus poistettiin).
- **Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi**, jossa lapsiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Lain mukaiset erityispalvelut turvataan edelleen pääosin **subjektiivisina oikeuksina.**
- StV totesi lisäksi mietinnössään, että hyvinvointialueiden tulisi käyttää kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden **elämänmittaisia, välttämättömiä palveluita järjestäessään** ensisijaisesti ulkoisten sopimuskumppanien kanssa **kestäviä järjestämistapoja**, kuten henkilökohtainen budjetointi, yksilöllinen maksusitoumus tai palveluseteli → sovellettava yhdenvertaisesti.

Lain tarkoitus (1 §)

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa
sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Lain tarkoituksen tulee ohjata sen soveltamista.

Asiakasmaksut

- Uuden vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat edelleen **maksuttomia** lukuun ottamatta
 - palveluihin liittyvää kohtuullista täyttä ja osittaista ylläpitoa (pl. VPL:n perusteella järjestettävä ap-/ip-toiminta),
 - kuljetuspalveluiden omavastuita sekä
 - vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävää maksua.
- Päivätoimintaan (25 §) ja kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan (27 §) pääsemiseksi tarpeelliset kuljetukset säädettiin maksuttomiksi alun perin ehdotetusta poiketen.
- Tärkeää silti huomioida velvollisuus tarvittaessa alentaa tai poistaa toimeentuloa vaarantavia asiakasmaksuja (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 11 §)
- Uuden vammaispalvelulain soveltamisalasäännökseen ehdotettu asiakasmaksujen alentamista koskevaa ns. suojasäännöstä: ”Sen lisäksi mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:ssä on säädetty maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestetyistä palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä, perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää tai vaikeuttaa oleellisesti vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.”

Aiempaa lapsilähtöisempi vammaispalvelulainsäädäntö

- Pohjana YK:n vammaissopimus ja lapsen oikeuksien sopimus.
- Lapset huomioitiin jo valmistelussa: kunkin pykälän osalta tehtiin erillinen arviointi, edellyttääkö lapsen oikeuksien toteutuminen erityisiä säännöksiä, ja tarpeellisiksi katsotut erityissäännökset otettiin mukaan lakiin.
- Lapsen asumisen tukea koskevaa sääntelyä täsmennettiin ja täydennettiin valiokuntakäsittelyssä merkittävästi.
- Lasten huomioimisessa kaikkiaan suuri parannus verrattuna nykyiseen vammaispalvelulainsäädäntöön, vaikka joitakin puutteitakin on.
 - Esim. vuoroasuvat lapset huomioidaan vain esteettömän asumisen tuen pykälässä, eikä kaikissa tärkeissä pykälissä perusteluineen huomioida erikseen lapsia, vaikka olisi ollut tarpeen (esim. tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki).
- Ehdotetun soveltamisalasäännöksen mukainen kriteeri ”**välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve**” voinee hyväksytyksi tullessaan jossain määrin vaikeuttaa myös lasten mahdollisuuksia saada vammaispalveluita.

VPL:n mukaiset erityispalvelut

- Valmennus (läheisille osin määrärahasidonnainen)
- Henkilökohtainen apu
- Erityinen osallisuuden tuki
- Tuettu päätöksenteko
- **Vaativa moniammatillinen tuki**
- **Asumisen tuki**
- **Lapsen asumisen tuki**
- **Esteettömän asumisen tuki**
- **Lyhytaikainen huolenpito**
- **Päivätoiminta**
- **Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta**
- Liikkumisen tuki
- Taloudellinen tuki (määrärahasidonnainen)
- Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle
- Muut lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut ja tukitoimet (määrärahasidonnainen)

Asumisen tuki (18 §) 1/3

- Vammaisella henkilöllä oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee **apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa** (= tavanomaisen elämän toimet, joita ihmiset elämässään tekevät joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin väliajoin).
 - Avun ja tuen tarve voi olla jatkuvaa ja runsasta, tai vähäisempää, välttämätöntä tarvetta. (StVM 52/2022 vp., s. 24)
- **Tarkoituksena mahdollisimman itsenäinen asuminen** silloinkin, kun henkilö tarvitsee apua tai tukea asumisessa.
- Sisältää tarvittavan avun ja tuen päivittäisten toimien lisäksi **vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa** sekä niissä **itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä**, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon (perehdytys ja ohjaus näihin terveydenhuollon vastuulla).
- Asumisen tukeen liitettävä tarvittaessa terveydenhuoltolain mukaisia palveluita (esim. kotisairaanhoidoa) taikka sosiaalihuoltolain ja muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita -> yksilöllinen palvelukokonaisuus.

Asumisen tuki (18 §) 2/3

- Asumisen tuki **voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen.**
- Asumisen tukea järjestettävä yksilöllisen tarpeen mukainen määrä **ensisijaisesti henkilön toivomalla toteuttamistavalla** (vrt. vammaissopimus 19 art.)
 - YK:n vammaiskomitean ratkaisu 7.4.2022: myös tukea päätöksentekoonsa tarvitsevien ihmisten tulee voida syrjimättä saada asumisen tuki itse valittuun kotiin (tarpeiden mukaan eli tarvittaessa myös 24/7).
- Toteutettava siten, että **itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys** toteutuvat.
- Asumisen tuen **sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.**

Asumisen tuki (18 §) 3/3

- Palvelun toteuttamistapoja ei määritellä yksityiskohtaisesti
 - Perustelut: voitaisiin toteuttaa esim. henkilökohtaisen avun, asumisen tuen työntekijöiden, kotipalvelun tai kotihoidon avulla taikka näitä yhdistelemällä, ja kokonaisuuteen voisi kuulua myös omaishoidon tuki. Asumisen tuen mahdollistettava muuttaminen laitoksesta kotiin turvallisesti.
- Asumisen tuki voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen
 - Voitaisiin järjestää eri asumismuotoihin: henkilön tavalliseen yksityisasuntoon, useamman henkilön yhteiseen asuntoon, normaalin asuntokannan seassa olevaan useista asunnoista koostuvaan asuntoryhmään tai asuntojen verkostoon, joka koostuu erillisistä asunnoista, tai ryhmäkotiin.
 - Järjestettäisiin yksilöllisen tarpeen mukaisesti asumismuodosta riippumatta.
 - Asunnot tulisi integroida normaaliin asuntokantaan ja välttää erityisryhmäkeskittymien syntymistä.
 - Myös ryhmämuotoisessa asumisessa asukkaan käytössä oltava asunto, joka käsittää asunnon tunnuspiirteet.

Asumisen tuen maksut

- Asumisen tukeen sisältyvät palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulakiin tehtyjen muutosten mukaan maksuttomia lukuun ottamatta **ylläpitoa** (= vammasta riippumatta aiheutuvat muiden palveluiden, tarvikkeiden ja välineiden kustannukset).
 - Ylläpidosta voi periä kohtuullisen maksun, samoin kuin asumisesta, jos henkilö ei maksa siitä itse erikseen.
- Asiakasmaksulaissa ei säädetä minimikäyttövarasta vammaispalvelulain perusteella myönnettyjen asumisen tuen palveluiden osalta.

Lapsen asumisen tuki (19 §)

- Tarkoitus turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheensä kanssa.
 - Vrt. YK:n vammaissopimuksen 19 artikla ja sitä koskeva yleiskommentti nro 5, jonka mukaan ko. artiklan ydintä vammaisen lapsen osalta on lapsen oikeus kasvaa perheen kanssa omassa kodissa.
- Vammaiselle lapselle perheineen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön.
- Lapsen ja perheen tarvitsemia **palveluita järjestettävä tarvittaessa vuorokaudenajasta riippumatta.**

Lapsen asumisen tuki (19 §)

- Lapsen asumisen tuen järjestäminen **kodin ulkopuolella mahdollista vain, jos kotona asuminen ei ole mahdollista sinne järjestetystä yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta.**
- **Huoltajat tekevät hakemuksen**, ja sosiaalityöntekijä arvioi yhteistyössä huoltajien kanssa, miten lapsen asumisen tuki voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti.
- **Lapsen mielipiteen selvittämisessä** noudatetaan, mitä 20 §:ssä säädetään.
- Järjestetään **perhehoitona tai enintään 7 lapsen ryhmäkodissa** (maksimimäärästä voidaan poiketa vain, jos lapsen etu edellyttää).
- Lapsen asumisen **tuki järjestettävä niin, että sillä tuetaan lapsen ihmissuhteita**. Kiinnitettävä erityistä huomiota ihmissuhteiden jatkuvuuteen ja lapsen oikeuteen pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin.
- **Maksuista** säädetään asiakasmaksulaissa (734/1992): max. 500 e/kk.

Lapsen mielipiteen selvittäminen päätettäessä lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella (20 §)

- Selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.
- Mielipide selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille.
- Lapsella oikeus saada tarvittaessa tukea mielipiteen muodostamiseen ja ilmaisemiseen sekä käyttää itselleen soveltuvaa kieltä tai kommunikointikeinoja.
- Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö kirjattava lapsen asiakasasiakirjoihin.
- Mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos tämä vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai olisi ilmeisen tarpeetonta.
- Lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Lapsen sivistykselliset oikeudet lapsen asuessa kodin ulkopuolella (21 §)

- Lapsen asiakassuunnitelmaan kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa, perusopetuksensa, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu koulutus tai muu opetus järjestetään lapsen asuessa kodin ulkopuolella.
- Sosiaalityöntekijän on yhdessä lapsen huoltajan kanssa tehtävä yhteistyötä opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.
- Myös lapsen hoidosta ja kasvatuksesta kodin ulkopuolella vastaavalla henkilöllä yhteistyövelvoite opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

Esteettömän asumisen tuki 1/2 (22 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada **kohtuullinen tuki** esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä välttämättä voidakseen asua vakituudessa asunnossaan.
- Kohtuulliset kustannukset: noin ko. toteutuksen keskimääräinen markkinahinta, valtion asuntolainoituksessa käytettävä laatutaso, huomioitava kulloinkin vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden sopiva ja toteuttamiskelpoinen ratkaisu.
- Vakituksella asunnolla tarkoitetaan asuntoa, jossa henkilö suurimman osan vuotta asuu.
- Esteettömän asumisen tuen järjestäminen ei edellytä, että henkilö sen turvin selviytyy täysin itsenäisesti kotona, vaan henkilö voi asua omassa kodissaan esimerkiksi henkilökohtaisen avun tai muun palvelun turvin.
- Esteettömän asumisen tukea olisi myönnettävä myös silloin, kun se mahdollistaa lapsen asumisen oman perheensä kanssa, vaikka esimerkiksi tehtävät muutostyöt eivät lisäisi lapsen mahdollisuuksia toimia itsenäisesti.

Esteettömän asumisen tuki 2/2 (22 §)

- Hyvinvointialueen on järjestettävä tukea:
 - 1) asunnon muutostöihin;
 - 2) esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
 - 3) esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
 - 4) esteettömän asumisen suunnitteluun.
- Lisäksi hyvinvointialue voi antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta henkilön käyttöön.
- Voidaan myöntää vuoroasumistilanteissa molempien vanhempien koteihin.
- Voidaan myöntää erityisen painavasta syystä palveluyksikössä olevaan asuntoon.
- Peruskorjausluonteiset, asumismukavuuden tai -tason nostamiseen liittyvät tai muut sellaiset kustannukset, jotka syntyisivät henkilölle joka tapauksessa toimintarajoitteesta huolimatta, eivät kuulu säännöksessä tarkoitettuun tukeen (esim. putkiremontti tai katon uusiminen). Kuitenkin, jos muutostyö on vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen takia välttämätöntä eikä muuta ratkaisua voida pitää vammaisen henkilön elämäntilanne ja perhesuhteet huomioon ottaen kohtuullisena, voisi kohtuullinen korvaus lisätilan rakentamiseen tulla myönnettäväksi.

Esteettömän asumisen mahdollistavat välineet ja muut tekniset ratkaisut

- Yksittäisiä päivittäisissä toimissa, liikkumisessa tai muussa itsenäisessä elämässä kotona tarvittavia laitteita
- Laaja-alaisesti vammaisen henkilön itsenäistä elämää omassa kodissaan mahdollistavia teknisiä ja kehittyvän teknologian mukanaan tuomia ratkaisuja
- Olennaista vammasta tai sairaudesta aiheutuva tarve ja se, edistäisikö väline tai tekninen ratkaisu henkilön selviytymistä tavanomaisista elämäntoiminnoista.
- Esimerkiksi (ei tyhjentävä lista) sähköiset ovipuhelin- ja ovenavausjärjestelmät, kattoon asennettavat henkilönostimet, vammaisen henkilön turvallisuuden vuoksi asennettavat hälytysjärjestelmät ja -laitteet, mukaan lukien optiset tai akustiset hälytysjärjestelmät, kiinteä induktiosilmukka, kiinteät merkinanto- ja hälytyslaitteet. Korvattavia myös muut kiinteästi asuntoon asennettavat välineet ja muut tekniset ratkaisut, jotka eivät ole terveydenhuollon vastuulle kuuluvia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä tai hoitovälineitä taikka ympäristönhallintajärjestelmiä.

Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen (23 §)

- Hyvinvointialue voi tuottaa esteettömän asumisen tuen:
 - itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia sen sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta (laki hyvinvointialueesta 9.1 §) TAI
 - myöntämällä vammaiselle henkilölle kohtuullisen korvauksen esteettömän asumisen toteuttamisesta. (VPL 21.1 §)
- Jos vammaisen henkilö haluaa itse toteuttaa esteettömän asumisen, hyvinvointialueen on suunnitelman saatuaan pyynnöstä annettava ilman aiheutonta viivytystä arvio korvattavista kohtuullisista kustannuksista.
- Vammaisen henkilön on haettava korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen kustannuserän syntymisestä.
 - Määräajasta poikettava, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy.
- Esteettömän asumisen tuen sisältö ja toteutustapa kirjattava päätökseen. Vammaisen henkilön hakiessa korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta päätökseen on kirjattava myös korvattavat kustannukset.

Vaativa moniammatillinen tuki (16 §)

- Tarkoituksena turvata jatkossakin mahdollisuus erityishuoltopiirien aiemmin toteuttamaan vaativaan moniammatilliseen tukeen
- Palvelua annettaisiin silloin, kun vammaisella henkilöllä on palvelutarpeita, joihin vastaaminen edellyttää tiivistä ja usein pitkäkestoista moniammatillisen ryhmän yhteistyötä, eli tilannetta ei ratkaise yksi asiantuntija tai palvelu
 - Esim. itsemääräämisoikeuden tai osallisuuden toteutumisen puutteita ei pystyittäisi ratkaisemaan tuetulla päätöksenteolla, henkilökohtaisella avulla tai erityisellä osallisuuden tuella
 - Tarvitaan useita ammattilaisia selvittämään esim., miten henkilön kanssa voitaisiin olla vuorovaikutuksessa, mitä on yllättävän käytöksen muuttumisen taustalla tai miten henkilö voi olla aktiivisesti osallisena erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
 - Usein tavoitteena vähentää rajoitustoimenpiteiden tarvetta tai luopua niiden käytöstä --> perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta erittäin tärkeä palvelu
- Palvelu on sosiaalihuollon järjestämisvastuulla, mutta sosiaali- ja terveydenhuolto toteuttavat sitä yhdessä (huomioiden sosiaalihuoltolain 2 §:n ja terveydenhuoltolain 8 §:n sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisistä palveluista)
- Vaativaa moniammatillista tukea järjestetään ensisijaisesti vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön

Oikeus vaativaan moniammatilliseen tukeen

- Vammaisella henkilöllä oikeus vaativaan moniammatilliseen tukeen, jos:
 - 1) hänen osallisuutensa taikka itsemääräämisoikeutensa tai muiden perusoikeuksiensa toteutumisen tukeminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja yhteistyötä;
 - 2) hänellä on vaikeita vammaan liittyviä kommunikoinnin, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita, joiden johdosta hänen tai muiden henkilöiden ihmisarvo, terveys tai turvallisuus on uhattuna; **tai**
 - 3) hänen perusoikeuksiinsa kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden käytön taustalla olevien syiden selvittäminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisy ja vähentäminen edellyttävät moniammatillista tukea.
- Vaativan moniammatillisen tuen myöntäminen ei edellytä päätöstä erityishuollosta.
- Vaikka palvelu on tarkoitettu vain vaativiin tilanteisiin, sen myöntämisen edellytyksenä ei ole tilanteen kriisiytyminen, vaan palvelu tulee myöntää, kun voidaan arvioida, että henkilön itsemääräämisoikeutta, vuorovaikutusta tai osallisuutta voitaisiin moniammatillisen työn tuloksena merkityksellisellä tavalla edistää.
 - Keskiössä aina toimiva vuorovaikutus ja kunnioittava kohtaaminen.
- Palvelukokonaisuus sisältää myös vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset.

Vaativan moniammatillisen tuen toteuttaminen (17 §)

- Palvelukokonaisuus on järjestettävä joustavasti vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan
- Sisällöstä, määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon
 - vammaisen henkilön kommunikointikeino,
 - asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä
 - elämäntilanne, jossa vammaisen henkilö tarvitsee tukea.
- Tukea antaa vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä tiiviisti ja tarvittaessa hyvinkin pitkäkestoisesti.
 - Pureudutaan ongelmien syihin (esim. lääketieteellisiä, vuorovaikutukseen liittyviä)
 - Yhteistyö henkilön läheisten ja/tai lähityöntekijöiden kanssa
- Hyvinvointialueella on oltava alueella tarvittava määrä *vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmiä*, joissa on riittävä lääketieteen, psykologian, sosiaalityön, vuorovaikutuksen ja muu asiantuntemus. Asiantuntijat määräytyvät yksilöllisen tuen tarpeen ja tilanteen vaativuuden mukaan.
 - Vrt. erityishuollossa päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä (pysyvä)

Lyhytaikainen huolenpito (24 §)

- Kehitysvammalain ja nykyisen vammaispalvelulain perusteella järjestettyjä lyhytaikaisen hoidon ja huolenpidon palveluja (kutsuttu myös esim. tilapäishoidoksi) yhteen kokoava palvelu
 - Kehitysvammalain perusteella on ollut vahvempi oikeus palveluun (erityishuollon piiriin kuuluvalla henkilöllä on katsottu olevan subjektiivinen oikeus tarpeiden mukaiseen erityishuoltoon, kuten yksilölliseen hoitoon ja muuhun huolenpitoon, muttei tiettyyn/tietyllä tavalla toteutettuun erityishuollon palveluun) → tämä uuden lain mukainen palvelu toteuttaa paremmin eri tavoin vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta
- Täydentää sosiaalihuoltolain, perusopetuslain ja omaishoidon tuesta annetun lain mukaisia palveluita. Omaishoidon tukena järjestettävät vapaat ovat ensisijaisia lyhytaikaiseen huolenpitoon nähden
- Palvelua voivat saada kaiken ikäiset läheisen kanssa asuvat vammaiset henkilöt
 - Palvelua ovat saaneet ja saanevat jatkossakin varsin tyypillisesti lapset ja nuoret, mutta tällöin huomioitavaa on, että se on tarkoitettu vammasta – eikä iästä – johtuvaan huolenpidon tarpeeseen (huom. kuitenkin, että ihan pienilläkin lapsilla voi olla nimenomaan vammasta johtuvia huolenpidon tarpeita)
 - Läheisen kanssa asuvalla aikuisella on siis myös oikeus palveluun
- Mitä sitovampaa on vammaisen henkilön avuntarve, sitä tärkeämpi tämä palvelu on sekä hänelle itselleen että huolenpidosta vastaaville läheisille
 - Esim. unen mahdollistaja läheiselle, kun vammaisen hlö tarvitsee jatkuvasti yöaikaan apua, tukea tai valvontaa
 - Mahdollistaa myös esim. parisuhdeaikaa ja aikaa muille sisaruksille

Oikeus lyhytaikaiseen huolenpitoon

- Oman perheen tai muun läheisen kanssa asuvalla vammaisella henkilöllä, joka läheisen ollessa estyneenä huolehtimaan hänestä tarvitsee silloin apua tai tukea päivittäisissä toimissa tai valvontaa turvallisuuden vuoksi, on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa siten, että hänestä huolehtivat läheiset voivat hoitaa omaan elämäänsä liittyvät velvoitteet (esim. työssäkäynti, yritystoiminta, opiskelu) ja huolehtia hyvinvoinnistaan (esim. lepo ja virkistys).
 - Lyhytaikaisuus: kerrallaan alle kolme kuukautta
 - Valmistelussa mukana oli alun perin myös muualla kuin läheisen kanssa asuvan mahdollisuus saada tätä palvelua osallisuutensa tueksi, mutta se jäi laista pois
- Tulee saada myös poikkeuksellisissa/äkillisissä tilanteissa, kuten huolenpidosta vastaavan sairastuessa tai kriisitilanteessa
- Järjestettävä tarvittaessa myös osana esimerkiksi asumisen tuen tai lapsen asumisen tuen palvelua turvaamaan sitä, että palvelusta muodostuu vammaisen henkilön tarpeiden mukainen sekä perheen hyvinvointia turvaava kokonaisuus

Aamu- ja iltapäivätoiminta ja koulujen loma-ajan hoito/toiminta

- Oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa myös, jos kunta ei järjestä perusopetuslain (POL) 48 b §:n perusteella sellaista aamu- tai iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin
 - Vamman vuoksi ap-/ip-toimintaa tarvitseva oppilas ei automaattisesti saa sitä VPL-palveluna, vaan ainoastaan silloin, jos POL-toiminta ei vastaa hänen tarpeisiinsa
 - Lyhytaikaisena huolenpitona järjestettävään aamu- ja iltapäivätoimintaan liittyvä ylläpito on säädetty maksuttomaksi; vrt. jos perusopetuslain mukainen toiminta katsotaan lapselle sopivaksi, siitä voidaan periä ko. laissa säädettyt maksut
- Lyhytaikaisena huolenpitona järjestetään jatkossakin myös koululaisten loma-ajan hoitoa esim. vanhempien työssäkäynnin aikana
 - Palvelusta voi jatkossa periä ylläpito- eli käytännössä lähinnä ateriamaksun, kun osittainen eli päiväaikainen ylläpito tulee maksulliseksi myös alle 16-vuotiaille
- Hyvinvointialue voi hankkia koulua käyvien vammaisten lasten lyhytaikaisen huolenpidon palvelun kunnalta ilman, että sitä tällöin tarvitsee kilpailuttaa tai kunnan yhtiöittää toiminta

Lyhytaikaisen huolenpidon toteutus

- Toteutettava siten, että palvelu tukee vammaisen henkilön osallisuutta ja itsenäistymistä hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla
- Määrän ja toteuttamistavan valinnassa huomioitava vammaisen henkilön ikä, henkilön avun, tuen ja huolenpidon tarve, perheen kokonaistilanne, elinympäristö, turvallisuudesta huolehtiminen, vammaisen henkilön kielelliset ja kommunikaatioon liittyvät tarpeet, vahvuudet sekä kehittämisen ja kiinnostuksen kohteet: sisältöön kiinnitettävä huomiota!
- Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua
 - Voidaan toteuttaa myös vammaisen henkilön kotona esim. kotiin annettavana perhehoitona
- Tarvittavat kuljetukset palveluun saa liikkumisen tukena, josta voi periä kuljetusomavastuun
 - Huom. velvollisuus tarvittaessa alentaa tai poistaa asiakasmaksuja (asiakasmaksulain 11 §:n mukaisesti)

Päivätoiminta (25 §)

- Järjestetään alle vanhuuseläkeiän olevalle vammaiselle ihmiselle, joka tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea ja joka ei pysty osallistumaan työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan tai se ei vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa.
 - Voi kuitenkin saada päivätoimintaa myös rinnakkain esim. ansiotyön tai työtoiminnan kanssa
 - Voidaan järjestää harkinnanvaraisena palveluna myös vanhuuseläkeiän saavuttaneille
- Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä toimintakykyä ja omia vahvuuksia
 - Sisältönä esim. liikuntaa, retkeilyä, luovaa toimintaa, yleisiä tiloja ja palveluita hyödyntävää toimintaa, tapahtumia jne. Tavoitteena löytää ratkaisuja vammaisen henkilön osallistumisen haasteisiin ja madaltaa kynnystä osallistua yleisiin palveluihin ja tapahtumiin. Jokaisen mahdollisuuteen kommunikoida kiinnitettävä erityistä huomiota.

Päivätoiminnan matkat (25.3 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa, eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Päivätoiminnan toteuttaminen (26 §)

- Päivätoiminnan on vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tarpeisiin.
 - Mahdollistettava säännöllinen päivä- tai viikkorytmi ja riittävä lepo.
 - Sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjattava päätökseen.
- Järjestettävä 5 päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin. ”Vammaisen henkilön toiveesta toimintaa olisi mahdollista järjestää myös epäsäännöllisemmin esimerkiksi sen mukaan, kuin kunnassa olisi tarjolla erilaisia toimintamahdollisuuksia.”
- Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna tai osana muuta palvelua.
 - Ryhmässä silloin, kun se on osallistujien tarpeiden sekä toiminnan tavoitteiden kannalta perusteltua.
 - Henkilökohtaisena palveluna esimerkiksi silloin, kun sopivia toimintamuotoja ei muuten ole tarjolla tai kun henkilön tai muiden henkilöiden turvallisuus sitä edellyttää.
 - Järjestettävä ensisijaisesti muualla kuin henkilön kotona tai ryhmämuotoiseen asumiseen liittyvissä tiloissa. Tilojen on sovelluttava osallistujien tarpeisiin.

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta (27 §)

- Järjestetään kehitysvammalain 1 §:n mukaan erityishuollon piiriin kuuluvalle henkilölle, jos sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta tai työllistymistä edistävä toiminta ei vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa.
- Toiminnan tarkoitus on tukea henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyään työelämään
 - ja tukea hlön omia vahvuuksia työelämään osallistumisessa.
- Toimintaan pääsemiseksi tarvittavat matkat on oikeus saada maksuttomasti päivätoiminnan matkojen tavoin.
- Lain soveltamisalan tarkentamisen yhteydessä ehdotetaan, että tätä palvelua koskevaan pykälään lisätään viittaus v. 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n 3 momenttiin, jotta kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan sovelletaan jatkossakin työturvallisuuslainsäädäntöä ja työtapaturma- ja ammattitautilain tiettyjä vakuuttamista koskevia säännöksiä.

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

- Voimaantulo vuoden 2025 alusta.
- Nykyisten VPL:n ja KVL:n mukaiset palvelupäätökset, ml. EHO:t, ovat voimassa päätökseen merkityn ajan, ellei asiakas toivo sen aiempaa muuttamista uuden lain mukaiseksi tai hänen tarpeensa vaadi päätöksen muuttamista.
 - Kaikkien päätösten tulee olla uuden lain mukaisia kolmen vuoden kuluttua uuden lain voimaantulosta (VPL 42.3 §, KVL 82.4 §); poikkeuksena kuntouttava varhaiskasvatus, jota koskevat päätökset ovat voimassa niihin merkityn ajan ilman mitään maksimiaikaa
- Uusiin palvelutarpeisiin ja uuden lain mukaisten palveluiden järjestämiseen pitää olla valmius vastata heti lain voimaantullessa, eli vuoden 2025 alusta (myös tuettu päätöksenteko!)
 - Erityinen osallisuuden tuki tulee saataville asteittain. Vammaiselle henkilölle on järjestettävä erityistä osallisuuden tukea vähintään 10 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2026 ja vähintään 20 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2027. Tämän jälkeen palvelua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, ellei asiakas hae tätä pienempää tuntimäärää (uusi vammaispalvelulaki 12.4 § ja 42.1 §).
- Voimaantulosta ja siirtymäsäännöksistä ks. [Tukiliiton Juristi vastaa –teksti](#)
- Ks. Aihepiiristä myös THL:n [Vammaispalvelujen käsikirja](#)

Päätöksenteko ja muutoksenhaku

- Vanhan vammaispalvelulain ja kehitysvammalain mukaisia palveluita koskevat hakemukset käsitellään ko. lakien mukaisesti, jos ne on laitettu vireille ennen uuden lain voimaantuloa (uusi VPL 42.2 §, kehitysvammalain uusi 82.3 §).
- Vammais- tai erityishuollon palveluita koskeva muutoksenhakuasia, joka on vireillä uuden vammaispalvelulain voimaantullessa, käsitellään vanhan lainsäädännön mukaisesti (VPL 42.2 §, kehitysvammalaki 82.3 §).
 - → Asiaan sovelletaan vanhaa VPL:a tai KVL:a sellaisena kuin se oli voimassa ennen 1.1.2025.
- Kun VPL- tai KVL-päätös on annettu ennen 1.1.2025, asiakasmaksu / palvelun maksuttomuus määräytyy ennen 1.1.2025 voimassa olleiden asiakasmaksulain säännösten perusteella.
- Ennen 1.1.2025 vireillä ollut asiakasmaksuasia käsitellään loppuun noudattaen ennen 1.1.2025 voimassa olleita asiakasmaksulain säännöksiä.
- Kuten nykyisin, KHO:een valittaminen vaatii myös subjektiivisina oikeuksina turvattujen palveluiden osalta jatkossakin valitusluvan.
 - Tätä pidetty erityisen ongelmallisena, kun sovelletaan uutta lainsäädäntöä, josta väistämättä tarvitaan myös oikeuskäytäntöä (todennäköisesti erityisen paljon, jos soveltamisalan tarkentamista koskeva esitys hyväksytään).

Miten lakia sovelletaan ennen uuden lainsäädännön voimaantuloa?

- Ennen 1.1.2025 nykyisen lainsäädännön mukaisia palveluja voi hakea normaalisti.
 - Myös erityishuolto-ohjelmien laatiminen ja erityishuollon palvelujen myöntäminen jatkuu siihen saakka, kunnes kaikki nykyilainsäädännön aikana saapuneet hakemukset tai vireille tulleeiksi kirjatut asiat on käsitelty.
 - Erityishuolto-ohjelmaan haetaan edelleen muutosta aluehallintovirastolta.
- Palvelupäätöksiä ei voi perustella lainmuutoksen ajankohdalla. Pysyvään palveluntarpeeseen järjestetään jatkuvuudeltaan turvatut palvelut (SHL 38 §).
- Myös asiakasmaksujen osalta muutos siirtymäsäännösten mukaisesti, eivätkä maksut muutu automaattisesti 1.1.2025 (esim. aiemmin erityishuoltoon kuuluneet kuljetukset).
- Myös nyt voimassa olevaa vanhaa vammaispalvelulainsäädäntöä on sovellettava sopusoinnussa YK:n vammaissopimuksen kanssa huomioiden mm. perustuslaissa säädetty perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoite (22 §) sekä perusoikeusmyönteisen laintulkinnan periaate.
 - [Juristi vastaa: Onko asumiseensa tukea tarvitsevalla kehitysvammaisella ihmisellä oikeus valita asuinpaikkansa?](#)
 - [Juristi vastaa: Lakimies vastaa: Miten vammaisen lapsen asumista oman perheen kanssa tulee tukea?](#)

Tulevia tapahtumia

Syksyn vammaisoikeuden webinaarit käsittelevät uutta vammaispalvelulakia kehitysvammaisten ihmisten näkökulmasta:

<https://www.tukiliitto.fi/toiminta/tapahtumat/>

- Vammaisoikeuden webinaari 10.12. klo 15-17: Uusi VPL. Soveltamisala, vammaispalvelujen palveluprosessi, taloudellinen tuki, kehitysvammalain voimaan jäävät säädökset.
- Jäsenyhdistysten verkkotreffit 27.11. Uusi VPL kehitysvammaisten ihmisten näkökulmasta.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi

